

Somnigen (waartoe ikzelf behoort) zien daarin een zegen.

Anderen achten dat een bedenkelijk verschijnsel. En nu komt de klacht over felheid in de critiek inzonderheid van de zijde van hen, die ik daar het laatste noemde.

Vooraf de Hoofdredacteur van „De Reformatie” heeft het, in dit opzicht, vaak moeten ontgelden.

Nu behoort tot hen, die de felheid en onbroederlijkheid in de polemieken bestrijden, ook Ds Veldkamp van Sneek.

Dat is zijn goed recht.

Alléén, men zou dan mogen verwachten, dat hijzelf in zijn bestrijding van anderen, die felheid, die bitterheid, die onbroederlijkheid in elk geval vermeed.

En nu de werkelijkheid.

Van mijn hand verscheen, een paar weken geleden, een boekje: „Verbond en Belijdenis”.

De bedoeling van den uitgever is, dat dit boekje zal worden uitgereikt aan broeders en zusters ter gelegenheid van hun belijdenis.

Ds Veldkamp heeft dat boekje gerecenseerd. Hij is het met den inhoud van dat geschriftje niet eens. Natuurlijk kan geen mensch hem dat kwalijk nemen.

Maar wat zoo vreemd aandoet, dat is de bitterheid, de felheid, waarmee deze recensie is geschreven.

Ik zal niet ingaan op de aanmerkingen, die Ds Veldkamp maakt op de taal en den diepgang van het boekje; ofschoon daar nog wel iets van zou zijn te zeggen. Alléén, de toon, waarop deze dingen gezegd worden is wel wat eigenaardig bij iemand, die zoo krachtig ijvert voor een anderen geest in den onderlingen strijd.

Maar dat daargelaten.

Ds Veldkamp heeft ten volle het recht de dingen te zien, zooals hij ze ziet.

Wat evenwel niet geoorloofd is, dat is, wat Ds Veldkamp verder doet.

Ik heb geschreven: „Het onderzoek naar de echtheid van zijn geloof, aan de hand van kenmerken, past niet in het kader van het leven uit het Verbond”.

Ds Veldkamp zegt daarvan:

„Dat is natuurlijk mogelijk. Maar het past wél in het kader van het leven in en uit Schrift en Belijdenis”.

In de eerste plaats wil ik opmerken, dat Ds Veldkamp, die blijkbaar zoo gesteld is op zuiverheid van uitdrukking, het hier toch wel wat vreemd doet.

Hij zegt hier: „Het is mogelijk, dat het niet past in het kader van het leven uit het Verbond; maar het past wél in het kader van het leven in en uit Schrift en Belijdenis”.

Maar dat gaat toch niet. Ik dacht, dat het leven uit het Verbond hetzelfde was als het leven in en uit Schrift en Belijdenis. Wat past bij het één, past natuurlijk bij het ander.

Of meent Ds Veldkamp, dat het leven uit het Verbond losgemaakt kan worden van Schrift en Belijdenis?

„In elk geval”, zegt Ds Veldkamp, had Ds van Dijk toch een poging moeten doen om te weerleggen, wat o.a. in den Heidelbergschen Catechismus, de Dordtsche leerregels en de Nederlandsche Geloofsbelijdenis heel anders staat, dan hij het zegt”.

Die eisch nu is onbillijk.

Uit den treure heb ik altijd weer betoogd, dat wat in onze belijdenisschriften over deze dingen staat anders moet verklaard, dan Ds Veldkamp wil. Moet ik dat dan in elk geschrift wéér doen?

Neen, Ds Veldkamp, die mij hier zonder meer

beschuldigt van afwijking van Schrift en Belijdenis, had dat moeten bewijzen.

En ik mag verwachten van Ds Veldkamp, dat hij óf bewijze wat hij zegt, óf terugneme wat hij heeft geschreven.

Ik mag verwachten van Ds Veldkamp, dat hij, al is het maar met één Schriftuurplaats, bewijze, dat de Heilige Schrift den mensch, die twijfelt aan zijn staat, als grond voor zijn zekerheid, wijst naar „kenmerken”.

Ik mag verwachten van Ds Veldkamp, dat hij duidelijk make, dat mijn opvatting over de door hem bedoelde belijdenisuitspraken, onhoudbaar is.

En als hij dat niet kan, dan moet hij terugnemen wat hij schreef.

Het slot van zijn recensie luidt aldus:

„Dit boekje, dat de jonge belijders tegen hun eigen belijdenis ophitst, is 'n groote vergissing. Censeo delendum esse...”

Afgezien van het feit, dat een man, die zóó fel polemiseert, zichzelf het recht, om anderen te vernemen, uit de hand laat glippen, is zulk schrijven ongeoorloofd, wijl het is een publieke aanklacht van afwijking en ketterij, zonder eenig ander bewijs, dan de eenvoudige bewering: „Het gaat in tegen Schrift en Belijdenis”.

Indien Ds Veldkamp met hartstocht had betoogd, zooals ik zelf dat indertijd tegen het boekje van Dr A. Kuyper Jr heb gedaan, dat hij mijn opvatting schadelijk acht voor het leven des geloofs, het ware zijn recht geweest.

Maar ik ontzeg hem het recht om zoo, zonder meer mij aan te klagen van afwijking.

Dat is toch zeker geen geoorloofde polemieken.

D. v. D.

HET BOEK VAN DE WEEK

„Eldert Holler”.

Roman van C. Rijnsdorp. Uitgegeven door Bosch & Keuning N.V., Baarn.

Dit boek is opmerkelijk door conceptie, door kracht van fantasie en stijl. Daar zijn auteur met dit zeer zorgvuldig bewerkt verhaal iets van wezenlijk belang bedoelt te zeggen tot de kinderen van zijn tijd, is de eerste vraag, welke aan de orde komt: Wat is de strekking van den roman?

De beantwoording dezer niet zoo eenvoudige vraag wordt ons eenigermate vergemakkelijkt door den kleinen sleutel dien de uitgever ter beschikking stelden: een beknopte samenvatting van den inhoud, begeleid door eenige vingervijzingen voor het recht verstaan. Daarnaast heeft Rijnsdorp gelegenheid gevonden in dagbladartikel en lezing deze zijn bedoeling nog dichter bij zijn lezers te brengen.¹⁾ Of het ten gunste van een roman pleit, wanneer hij zichzelf niet verklaart, mag, dit terloops, in twijfel worden getrokken.

Alles wat zich in dit boek afspeelt (de beschikbare ruimte veroorlooft ons niet het verhaal na te vertellen) heeft als middelpunt de Yana-gedachte. Met Holler zou de auteur kunnen zeggen: „Ik zie geen mensen, ik zie Yana alleen”. Holler zelf is de exponent van den nieuwen geest en zijn val is geen geval, maar een reeds lang tevoren dreigende noodzakelijkheid. Het onpersoonlijke van deze rol — ondanks de gigantische persoonlijkheidskracht welke ze veronderstelt — ligt goed gesymboliseerd

1) Zie het Boeknummer van „De Standaard” van 18 Nov. 1938 en „De Standaard” van 16 Febr. 1939.

een geheel andere wordt dan ze van te voren was.”⁴⁸⁾

De wedergeboorte — zoo lezen we elders — grijpt plaats „doordien God, de(n) Heilige(n) Geest, die eerst buiten den mensch was, als nu in het verborgenste van het wezen van dezen mensch indringt, zich in gemeenschap stelt met den wortel van zijn wezen, en in dit wezen een innerlijke bezieling indrijft, die hem van dood, dat hij was, levend maakt, om voortaan nimmermeer van hem te scheiden.”

Hoe sterk hier de gedachte van beheerschend centrum domineert blijkt wel uit het volgende. „Juist omdat de wedergeboorte den wortel des levens raakt, strekt ze zich uit over alle deelen van den mensch en over al zijn vermogens. Dit zou niet zoo zijn indien deze deelen en vermogens niet rechtstreeks met den wortel van ons leven in verband stonden; maar dit moet zoo zijn nu alle deelen en vermogens van ons wezen door allerlei vezelen met den wortel van ons leven feitelijk in verband staan.”⁴⁹⁾

48) Dr A. Kuyper, Het werk van den Heiligen Geest, Kampen, J. H. Kok, 1927, p. 402/3.

49) Dr A. Kuyper, E Voto, III, p. 413. Vgl.: I, 35, 338/9; II, 539. Zeer merkwaardig is, dat Dr Kuyper in de wedergeboorte ook het lichaam betreft. De wedergeboorte bestaat z.l. hierin, dat God een zaad in de ziel inlegt, dat dan opschiet en wortelt tegen de oude natuur in. „En evenzo schiep Hij door de wedergeboorte ons ook wel de kiem in van het straks herboren en verheerlijkt lichaam, maar niettemin

in de ontstentenis van een sprekend signalement. Ries, Fanny, Annie en anderen kon men conterfeiten, Holler is het geincarneerde Yanaïsmen-in-opgang. Doch ook de andere figuren zijn in den geest van den auteur secundair, vergeleken bij de Yana-conceptie. Wie ook na herhaalde lezing van het boek van de dragers der handeling weinig levendige indrukken heeft bewaard, bedenke, dat dit met het Yana-gegeven samenhangt.

De oorsprong van deze alvernieuwende beweging ligt in den dorst naar levensvernieuwing van den man Holler, die, zoo juist veertig jaren geworden (het getal is niet op goed geluk af gekozen!), zich vastgelopen weet. Op deze innerlijke losmaking van het oude leven volgt de radicale breuk in den weg van het offer, dat levens- en ontwikkelingswet voor Yana blijken zal: de drank, Fanny, de individuele vrijheid, ten slotte — Holler zelf (74; 259). Evenwijdig hiermede loopt, dat Hollers ondergang straks zal worden voorafgegaan door een bezwijken voor den dorst naar drank (in plaats van schoonheidsdorst) en vleeschelijke erotiek (in de plaats van erotischen schoonheidsdienst).

Waarin manifesteert zich het nieuwe leven dat Yana brengt door middel van dezen herboren man? Uit de lange reeks van samenhangende verschijnselen die zich naar voren dringen doen we een keuze: een mysterieus-intuïtief verstaan en scheppen van kunst; een achterstellen van het voorbedachte, opzettelijke bij het ex tempore, het geïnspireerde; een heel het leven in (immaterieele) muziek omscheppenden schoonheidscultus; prijsgeving van zichzelf in publieke biecht, weerloosheid en offeren van individuele vrijheid; mystiek contact met andere menschen, verheerlijkt tot collectieve inspiratie; vergeestelijking, Bakhische geestvervoering en geestelijke erotiek²⁾; profetische krachten; een (verwongen) projectie op aarde van eeuwigheidsidealiteit; een principiële breuk met de oude cultuur, welke vormen als cliché's worden gezien. Tegen het Christendom kiest deze beweging aanvankelijk niet partij. Yana zondigt per defectum: het mist een doel. Maar zoo weinig wordt het formeel principe van Yana als anti-christelijk geteekend, dat de christenen in de beweging hier het probleem van het mede-arbeider zijn Gods in principe vinden opgelost en, na hun uittreden, den nieuwen geest in zich laten na- en doorwerken.

Rijnsdorp zelf — zie den genoemden „sleutel” — acht de Yana-muziek van collectieve inspiratie blijkbaar rijker aan leven dan die welke wij kennen. En vergeten we het niet: „muziek” is de essentie der beweging! Onder de handen der Yanaïsten wordt alle beleving omgelooverd in een „muziek”, waarvan de hoorbare en afschijnsel biedt. Ook zoekt hij, als Holler, in gebrek aan bezieling het karakteristieum van onzen tijd.³⁾ Hollers brandende schoonheidsdorst is de zijne. Eén, of verwant, zijn ze in hun kritiek op de „dodigheid des geestes” van onze samenleving die ons cultureel „op hongerrantsoen” heeft gesteld. Daardoor kwam de auteur tot een fantasie die gestalte geeft aan zijn schoonheidsverlangen. Van de twee mogelijkheden die zich aanboden, aan te duiden met de woorden Kerk en Wereld, kwam alleen de tweede in aanmerking. De Kerk te teekenen als brengster van schoonheid deed de realiteit te zeer geweld aan!⁴⁾ Zoo is in het ontwerp van den roman de conceptie van de schoonheidsopleving primair. Secundair haar localisering. En nu komt de auteur te staan voor het probleem: hoe een wereldsche, door den Satan geïnspireerde, samenleving-inschoneheid uit te beelden. Zulk een uitbeelding n.l. die én een ware schoonheidsopleving toont én

2) Zie o.a. pg. 86, 149, 164.

3) „De Standaard” van 16 Febr. 1939.

Ten slotte nog één uitspraak: „Ook bij den mensch hebt ge te onderscheiden tusschen het middelpunt en tusschen den omtrek van zijn leven. Er is in zijn levensaanzijn een kern, een middelpunt, waarvan alle levensbeweging uitgaat, en er zijn levensbewegingen, die uit het middelpunt, uit die kern haar aandrift of aandrijving ontvangen. Nu grijpt de wedergeboorte niet plaats in dien omtrek, maar in dat middelpunt, in die kern”.

Gelijk men weet hanteert Dr Kuyper zóór, zóór vaak in zijn werken de onderscheiding van „zijn” en „bewustzijn”; of: „bestaan” en „bewustzijn”; of: „zijn” en „denken”. Welnu ook die beide brengt hij met dat door hem geziene centrum des levens in verband, als hij spreekt over de wedergeboorte.

„De wedergeboorte moet juist even diep doordringen als de zonde doordrong, en de zonde heeft niet alleen ons bewustzijn vervalscht, maar ook onze natuur verdorven. Gaat men nu op de spil, op de kern, op het middelpunt van ons menschelijk bestaan terug, zoo moet wel én de kiem van ons aanzijn en natuur, én evenzo de kiem voor ons bewustzijn, in dat middelpunt schuilen. In den omtrek komt niets uit, dan wat werkt uit dat middelpunt. Alzoo ligt én de bron waaruit onze natuur werkt, én de lichtbron waaruit ons bewustzijn opvlamt, in dat ééne middelpunt, en zulks wel in zulk een verhouding, dat het be-

blijft het lichaam nog aan dood en kwaal onderhevig, en ook Gods kinderen komen eenmaal aan hun sterven toe.” E. Voto, II, p. 207. Dit geeft aan zijn visie op een wortel, een centrum van het menschenleven nog sterker relief.

een daarvan probleem machtig ge dratuur van schijnschooheid is uitheid. Het geestes.

Dit is m een Bileam lungs het C zijn inspira kan doen treden Chr laat drijven juist de zins onda wordt de een andere uit Christu roeping er Doch zoo s zoo mogen komstige hun profet is bij Holli

Zie, er geest uit de zal mobilis De Overste maar daer min 't zij m verziecte : juist toont auteur. Hi droom van vervoering te materia Arcadiërs het huis G in de bevl komt zelfs „gebrekkig Gods, door zijde, en z staan” (236) Yana's bec (236; vgl. overeen, c visioen on

We wo tekening e werpt: we het vader weg daarh Wanneer dat de Arc Christelike geven en e désavoueer opzel van tische idee verleiding) zelf toont beidsideale heerlijkhei worden in is al heel kennen.

Doch m kent: een Satan zich

De conc en meer, r

4) Conf. V

wust zijn het bewus In dat r kende dan

Bizonder schouwing Kuyper or gen over

Daar sp „In een pu en nog in „wortel, v punt ligt , dige in or dat er ach pelijke br men van „verdeelen” punt waa ontsluit, (één brand God zel expressie der religie schen”. „ door den

50) Dr A. Vgl. I, p. 25

51) Dr A.

POPULAIR-WETEN - SCHADDELUKE SCHETSEN

In Kuyper's Ijn.

VII.

Bizonder duidelijk wordt deze visie op het hart als centrum, als middelpunt des levens, wanneer Dr Kuyper spreekt over de wedergeboorte. Men hoore:

„Ergens in ons inwendig, verborgen gemoed is het centrum van ons wezen, het middelpunt van ons ik, de stamwortel van onze persoonlijkheid. In dat centrum heerscht onze aard, onze geaardheid, onze vorm van zijn en bestaan. Al wat we zijn, werken, spreken, ontvangt van dien aard, van die geaardheid, van die vormende kracht zijn indruk, pool en stempel, zijn karakter en geestelijke qualiteit.

Nu is van nature dat beheerschend punt in ons, waar die aard van ons wezen troont, gebiedt en heerschappij voert, zondig slecht en goddeloos... Maar nu komt in de wedergeboorte de Heere onze God en werkt in dat beheerschend centrum van ons wezen, op dien stamwortel van ons aanzijn, in dat middelpunt van ons bestuifend ik, een wondere daad, waardoor die aard, die geaardheid, die natuur, die soort formeerende kracht in ons